

DROBNÁ KERAMICKÁ FIGURÁLNÍ PLASTIKA VE SBÍRKÁCH SLOVÁCKÉHO MUZEA

Marie Náplavová, Slováké muzeum, Uherské Hradiště

Vedle běžné užitkové a dekorativní keramiky obsahuje keramický fond Slováké muzea i drobné majolikové a hrnčářské figurky, které pochází z dílen působících na Slovácku a západním Slovensku. Ke zvláštním a zajímavým výrobkům patří plastiky z dílny Albína Žitného z Halenkovic, z dílny Heřmana Landsfeda ze Strážnice, mařatické Stanclovy keramické dílny, ale i výrobky ze známé Úřednickovy dílny z Tupes a figurky Ladislava Znoje z Uherského Hradiště.

Člověk vyráběl ode dávna předměty pro vlastní potřebu. Postupem doby začal vyrábět nejen předměty užitkové, ale i umělecké. Hrnčářství je dodnes řemeslo, pro které je charakteristický dokonalý rukodělný projev podmiňující užžitnou hodnotu i výtvarnou působnost díla, autorství mistra a odpovědnost za celkovou kvalitu vyrobených předmětů.

Muzea jsou instituce, které shromažďují mimo jiných hodnotných předmětů i užitkovou a dekorativní keramiku. Slováké muzeum má ve svém keramickém depozitáři mimo obou zmiňovaných typů uloženo 76 kusů figurální plastiky, prezentované zejména keramickými dílnami na Slovácku. K jejich výrobě se používalo stejných hlín a glazur jako pro běžné zboží. Většina figurek byla modelována z ruky nebo odlita do forem a označena značkou dílny nebo výrobce, ze které pochází.

Zajímavou a nejstarší kolekci keramických plastik ve sbírkách Slováké muzea tvoří osm plastik **Albína Žitného**. Narodil se v Halenkovicích v roce 1836. Lásku ke keramice získal po otci. Po vyučení pracoval v různých keramických dílnách v Čechách, na Moravě i na Slovensku. Po návratu z cest začal pracovat u svého bratra v Napajedlích. Vedle užitkové hrnčiny vyráběl i figurální keramiku s náboženskými a světskými náměty. Vyráběl je do forem, které si sám zhotovoval. Jednotlivé detaily pak zvlášť modeloval a upravoval. Pro domácnost tvořil i hranaté květináče, které kombinoval s postavami Hanáků a Hanaček, na obdélníkovém podstavci, modelované v ruce, barevné, bez průhledné glazury. K Hanákům měl zvláštní úctu, poněvadž u něho nakupovali nejvíce keramiky. Často tvořil jejich postavy s květináči na zádech, které dávaly ženy za okno. Muzeum vlastní čtyři kusy, z nichž jeden představuje ženu v hanáckém kroji s navázaným tureckým šátkem, v pravé ruce s koutním hrcem, na zádech má putnu, která plní funkci květináče, postaveného na kmenu stromu (E 12.222). Druhým je svobodná dívka s věnečkem na hlavě, v pravé ruce drží kytičku, na zádech má putnu sloužící jako květináč (E 12.219). Další jsou dvě postavy mužů. Oba muži mají černý klobouk, žluté kožené kalhoty, kordulky a košile se širokými rukávy, s květináči na zádech. Jeden z nich má do pasu zvednutou pravou ruku s kytičkou a zeleným listem přes loket, za kloboukem kohoutí pero (E 12.220). Druhý má přes pravé rameno zavěšenou brašnu, dlouhé vlasy a na klobouku překříženou stuhu (E 12.221).

A. Žitný s oblibou tvořil figurální keramiku s náboženskou tematikou. Muzeum má ve fondech čtyři sošky – dvě postavy Panny Marie a dvě Krista. Všechny jsou vysoké kolem 25 cm, duté, na podstavci, tvarované do forem, které si sám vyrobil. Jedna P. Maria má zelený plášť, bílou plachetku přes hlavu, pravou ruku zvednutou na prsa. Je datovaná rokem 1906 (E 12.241), je na zavěšení. Druhá je nedatovaná, v hnědém rouchu se zlatým okrajem, s rukama překříženými přes prsa (E 12.228). Obě sošky Krista mají červené roucho a jsou na zavěšení. První má zkřížené ruce na prsou, datovaná rokem 1902 (E 12.230), druhá má pravou ruku na srdci, levou volně dolů, datovaná rokem 1906 (E 12.240). Sošky jsou hodně masivní a těžké.

Zajímavé jsou jeho figurální motivy pokladniček ve formě zvrátek – prasátko (E 12.233),

kteří stojí na soklu, na hřbetu má velkou červenou růži a otvor pro vkládání mincí. Hnědá hlava psa (E 12.243) má odklápěcí horní část pro vkládání peněz se zlatou stuhou pod krkem.

K předním keramickým dílnám na Slovácku patří dílna **Heřmana Landsfelda**, který se narodil 12. srpna 1899 v Malenovicích u Zlína. Zde absolvoval měšťanskou školu a odtud odešel do hrnčířského učiliště v Modre na Slovensku, kde poprvé přišel do styku s habánskou keramikou; té zůstal věrný až do konce svého života. V Modre působil až do roku 1939, kdy se odstěhoval se svou ženou do Strážnice. Alžběta Gajdová-Landsfeldová byla lidovou umělkyní, která vynikala v malbě na skle a lidovém figurkářství. Právě po návratu do Strážnice se Heřman Landsfeld věnoval spolu s manželkou a dcerou Jaroslavou své další tvorbě, kterou obohatil o keramické figurky. Jeho výrobky se vyznačovaly krásně sladěnou barevnou harmonií a osobitým svérázem. Džbánkáři museli většinou dobře umět točit na kruhu, malovat i modelovat, a tak se z tvorby Heřmana Landsfelda dochovali vymodelovaní ptáčci, andělíčky a rozmanité figurky znázorňující výjevy z vesnického života či lidové zvyky – hody, vinobraní nebo stavění máje. Majolikové výrobky byly označené LHS (Landsfeld Heřman Strážnice) nebo jenom značkou LH, a na dně nebo po straně bylo malované datování.

Přestože autoři vyrobili velké množství figurek, ve sbírkách muzea se nachází celkem osm samostatných Landsfeldových postavíček. Žena na kulatém podstavci je vymodelovaná ve strážnickém kroji s fialovou přední sukni, zelenou zadní s bílými rukávci a kordulkou, širokým límcem kolem krku a červeným turecký šátkem. V ruce před sebou drží přeložený bílý kapesníček s iniciálami GL – Gajdová-Landsfeldová, která sošku vymodelovala. Na dně je značka LHS a datum výroby rok 1942 (E 19.633). Menší jsou dvě ženy klečící v zelené trávě u boží muky ve strážnickém polosvátečním kroji, malující její spodní část. Každá soška je umístěná na oválném podstavci. Boží muka datovaná rokem 1942 mají spodní i horní část zdobenou malovaným květinovým dekorem a žlutou stříšku (E 19.521). Druhá z roku 1944 mají podstavec ze dvou stran zdoben modrou vlnkou se žlutými trojúhelníky uprostřed, další dvě plochy jsou tmavomodré a střecha je růžová (E 21.951). Menší figurkou z roku 1942 je klečící žena v černém lajblu, fialovém šátku modré přední sukni; v ruce drží šáteček (E 19.508). Figurka klečícího muže v hnědém kožichu s glazovanými okraji na modročerném podstavci má na dně značku LH 1943 (E 19.632). Větší soška sv. Floriána hasícího putnou vody hořící domek (E 19.141) stojí na oválném podstavci, datovaný rokem 1944. Miniaturní postavíčkou je žena v pracovním kroji klečící u stroměčku, zřejmě u vinného keře (E 19.630). K zajímavým plastikám z jeho tvorby patří svícen ve tvaru muže v sukni, s kloboukem na hlavě. Sukně je rozšířena do kulatého podstavce, figurka je dutá (E 19.407).

Kromě jednotlivých figurek vlastní muzeum i postavíčky, které jsou i součástí dvou keramických betlémů. První větší, zakoupený v roce 2002, obsahuje 18 figurek, z nichž pět tvoří postavy z betlému, zbytek tvoří drobná zvířátka. Pochází z roku 1948 a postavy jsou v průměru 19–25 cm vysoké. Součástí betlému je sv. Josef sedící na lavičce se sepjatýma rukama, P. Maria kolébající pravou rukou Ježíška, uloženého v jesličkách, jež jsou umístěné mezi nimi (E 31.619). Dále je zde chlapec v modrých kalhotách, zelené košili se zelenými puntíky, v černých botách a černém klobouku. V ruce drží rozevřenou, žlutě orámovanou knihu, stojí na fialovém podstavci (31.623). Druhý chlapec se liší jenom barevností košile, která je růžová (E 31.624), třetí má fialovou košili (E 31.625), čtvrtý žlutou košili (E 31.626). Vedle postavíček se zde nachází i malé figurky domácích zvířátek. Dvě růžové veverky se žlutým klasem kukuřice v tlapkách (E 31.627–31.628), tři bílé husy s modrými křídly (E 31.629 – 31.631), dva bílí kohoutci s červeným hřebínkem a červenými křídly (E 31.632–31.633); bílá slepička s modrými křídly (E 31.634) a pět bílých ležících oveček (E 31.635–31.639). Všechny postavíčky jsou na podstavci.

Druhý betlém Heřmana Landsfelda je na podstavci, složený z košatého tmavomodrého stromu se zelenými větvičkami. Vedle něho stojí sv. Josef v tmavomodrém šatu a P. Maria, před nimi žluté jesličky s Ježíškem se s dvěma andělky. Jeden je modrý a druhý žlutý. Před jesličkami leží bílá ovečka a dvě kuřátka. Na dně vyryto „H. Landsfeld S“ (E 19.148).

1. Soška sv. Floriána z dílny H. Landsfelda ze Strážnice, r. 1940, E 19.148. Foto L. Chvalkovský, 2004.

Stanclova mařatická dílna pracovala souběžně s dílnami v Tupesích. Vyráběla podle starých a původních vzorů lidovou a habánskou keramiku pod vedením odborných pracovníků. Nejznámější z nich je keramik Ludvík Siegel (1891–1956), který zde pracoval nejdříve jako samostatný výtvarník, později jako vedoucí keramické výroby Stanclovy dílny v Mařaticích. Odsud přestoupil do družstva SLUM v Uh. Hradišti a od roku 1947 do ÚLUV, kde pracoval jako vývojový pracovník pro keramiku. Vedle nádob z majoliky vyráběla dílna v malém množství i drobnou figurální plastiku. Z jejich počátků se nachází v muzeu dva krojované páry z Mařatic. Výrobky jsou duté, tlačené do formy, s výrobní značkou UHD a s vyrytými iniciály návrháře LS (Ludvík Siegel). Někdy je uvedeno celé jméno. Soška šohaje v plátěných kalhotách – drlách, košili s baňatými rukávy, s tmavomodrou kordulou a modrou zástěrou, má na hlavě kulatý malý černý klobouček s kosírkem; stojí na podstavci, na pravé straně se opírá o hnědou branku zarostlou kvítím. V levé ruce drží kyticí květů. Na pravé straně pod brankou je výrobní značka UHD a vyryty iniciály JS (Josef Stancl). Na čelní straně nápis Siegel a datace 1925 (E 19.941). Do páru je k němu žena v mařatickém kroji s navázaným tureckým šátkem, červenou přední sukni – fěrtůškem a širokou zelenou stuhou v pase. V pravé ruce nese hnědou kubaňku, v levé svěšené ruce

2. Madona s dítětem.z dílny O.Úředníčka v Tupesích, z r. 1940, E 19.624.
Foto L. Chvalkovský 2004.

drží bílý kapesník. Na nohou má žluté punčochy. Stojí v zelené trávě se žlutými květy. Na zadní straně postavy je značka UHD a vyryto JS (E 19.940). Staršího data je druhý pár pocházející z období dvacátých let. Žena má opět uvázaný turecký šátek, bílo zelený přední fěrtůšek s kytičkami červených květů. V pase uvázanou širší modrou stuhu, na nohou tmavočervené punčochy, v pravé ruce nese tmavohnědou kubaňku, v levé drží bílý kapesník. V zadní části podstavce výrobní značka UHD a iniciály RS (E 24.628). K ní patří chlapec rovněž v kroji, s vyšívanou kordulkou, třepením kolem modré zástěry a žlutými vlasy pod kloboučkem. Stojí na žluté zemi, opírá se o branku propletenou zelení a květy. V levé ruce drží kytičku květů. Na pravém boku je značka UHD a číslo 134 (E 24.629). Menší figurkou je děvčátko v hradištském kroji, které drží v ruce žluté káčátko. Děvče je prostovlasé, oblečené v rukávcích, světle zelené kordulce, černém šorci, žlutém fěrtůšku se svislými červenými květy. Postava stojí na nepravidelném podstavci uprostřed zelené trávy s polním kvítím (E 28.710) Zajímavý je obrázek s plastickou hlavou Mařaňanky v uvázaném tureckém šátku s obojkem kolem krku a výšivkou na rameni. Na spodní straně je vyryta značka JS (E 19.951.).

Ojedinělým výrobkem je sousoší sv. Cyrila a Metoděje. Svatí stojí na podstavci zdobeném žlutými puntíky a tmavě modrou vlnovkou. Cyril je v tmavohnědé mnišské sutaně,

3. Krojovaný pár v mařatickém kroji, Stanclova dílna v Mařaticích, z r. 1925, E 19.940, 19.941. Foto L. Chvalkovský, 2004.

v pravé ruce s knihou, Metoděj je v růžovém biskupském rouchu, se zvednutou levou rukou, v pravé svěšené drží desky s desaterem. Uprostřed čelní strany soklu je v plastickém obdélníku nápis Sv. METHOD Sv. CYRILL a pod ním APOSTOLOVE SLOVANSTI. Na zadní straně vyryté jméno Siegel. L. (E 19.512).

Ke keramikům, kteří také vyráběli figurální plastiku patřil **Ladislav Znoj**. Narodil se v Archlebově (19. 12. 1906) a v patnácti letech nastoupil do učení v keramické dílně v Plaveckém Štvtku u Bratislavy a odtud odešel do Modry. Postupně vystřídal několik keramických dílen – Tupesy, Jalubí, Traplice a Halenkovice. Po deseti učňovských a tovaryšských letech absolvoval Státní keramickou školu v Bechyni, pak působil na odborné průmyslové škole v Praze, v roce 1941 odešel do Hroznové Lhoty na Státní školu lidového umění. Působil i v keramické dílně Karla Němce v Ratíškovcích a od roku 1956 do roku 1966 pracoval v keramických dílnách v Ústředí lidové umělecké výroby v Uherském Hradišti. Jako důchodce odešel do Žďánic. Jeho figurální tvorbu v našich sbírkách prezentuje patnáct muzikantů, hrajících na různé hudební nástroje, převážně hnědě nebo zeleně glazované. Konkrétně se jedná o tři hnědé postavičky na hnědém kulatém podstavci, stojící před zahrádkou, z nichž dva jsou muzikanti a třetí je chlapec v kroji, držící v pravé ruce džbánek. Mezi nimi sedí pes (E 20.533). Další jsou čtyři postavičky muzikantů samostatně stojících na kulatém podstavci v kroji, zeleně glazované. Z nich dva hrají na trumpetu (E 19.588, E 19.519), třetí bubnuje na buben a činely (E 19.518) a čtvrtý je basista (E 19.517). Samostatnou skupinu tvoří celá kapela sestavena ze šesti muzikantů. Muzikanti mají zelenou glazuru, stojí na kulatých podstavcích, každý samostatně a jsou oblečeni do kroje. Figurky byly vyrobeny v roce 1972. Jedná se o bubeníka s bubnem a činely (E 23.825), klarinetistu (E 23.826), dva trumpetisty (E 23.828, E 23.827), muzikanta hrajícího na baskřídlovku (E 23.829) a heligonistu (E 23.830).

S dalšími figurkami se setkáváme v maketě hrnčířské dílny, kterou v režné podobě vyrobil Ladislav Znoj v roce 1958. Jedná se o světle hnědou kulatou pec, do níž příkládá topič (žlutě glazovaný) dříví (E 19.167), hrnčíře točícího na hrnčířském kruhu (E 19.341), hrnčíře sedícího na lavičce a ukrajujícího hlínu z rundlu (E 19.341) a dívku glazující hrnce (E 19.337).

Ke známým dílnám na Slovácku, které vyráběly majolikové malované zboží patří Tupešy a jejich keramika, nazývaná *slovácká* nebo *tupeská*. K nejstarším patří výrobky z keramické dílny **Jaroslava Uředníčka** (1874–1951), pracující pod názvem *První tupešská keramika* a její výrobky nesly označení UT. Vedle běžné produkce vyráběla v menším množství modelované drobné madonky, miniatury a drobné figurky. Z této dílny pochází plastika sedící P. Marie v zeleném šatu s tmavomodrým rouchem. Na levé ruce sedí Ježíšek se zvednutou pravou ruku. Obě postavy mají na hlavě žlutou korunku. Soška je na fialovém podstavci, po jejich obou stranách je zelená větvička a před ní bílý svícen s modrými puntíky. Na čelní straně uprostřed je bílý obdélník s nápisem Ave Maria. Je dutá, na dně vyryta značka UT MF. Zadní strana je plochá bílá, uprostřed hnědá značka UT 1940 MF (E 19.626).

V roce 1942 daroval Jaroslav Uředníček muzeu závěsné sousoší Adama a Evy, patronů hrnčířů. Na půlkruhovitěm zeleném podstavci stojí nahý Adam a Eva se zelenými větvičkami přes bedra, Eva drží v pravé ruce utržené žluté jablko. Mezi postavami stojí fialový kmen se zelenými větvemi a se žlutými jablky, ovinutý žlutým hadem. Adam má mírně napřaženou pravou ruku. Pozadí tvoří fialová plocha. Po stranách dole ve dvou bílých obloucích je nápis ADAME – EVO – ORODUJTE – ZA HRNČÍŘE. Na zadní straně značka UT. MF. 1941 (E 19.151).

Další plastiky pochází z dílny jeho syna **Oldřicha Uředníčka**, která nesla název *Slovácká džbánkárna* a na předmětech byla označena UTO. Zajímavé jsou dvě stejné plastiky P. Marie s dětátkem. Obě mají vínově červený šat, modrý plášť, Ježíšek má žluté oblečení. Dítě i Madona mají na hlavě vínově žlutou korunku. Liší se od sebe límcem kolem krku. Jedna má hladký žlutý (E 29.498) a druhá žlutý, se svislými černými proužky s vlnkou při jeho dolním okraji (E 19.624). Sedí na zeleném podstavci. Uvnitř je značka O.U.T. Další soška P. Marie se zvednutou pravou rukou je v červeném šatu přepásaná žlutou stuhou a na rukávech žlutě lemovaná. Na hlavě má modrou plachetku, lemovanou žlutým proužkem. Uvnitř je značka UTO (E 19.627).

Lidový oděv a zvyky jsou prezentovány na dvou postavičkách krojovaných chlapců a dvou žen. Jedná se o chlapce v mařatickém kroji. Figurka má bílé třaslavice, modrou zástěru, bílou košili *dudovici*, kordulku a na hlavě klobouček s voničkou a *kosárkem*. V pravé ruce drží pletenou pomlázku s červenou stuhou, v levé červeně vajíčko. Stojí na zeleném podstavci (E 19.581). Muzikant hraje na gajdy je oblečen ve vlčnovském kroji. Má tmavě modré nohavice, bílou košili s vyšíváním, kordulku a klobouk, přes pravé rameno přehozeny žluté dudy. Stojí na zeleném podstavci u hnědého kmene stromu. Strom je dutý, uvnitř má bílou glazuru a značku UTO (E 29.497). Žena v hradištském kroji má černou zadní sukni – šorec, červenou přední sukni se svislými pruhy žlutých květů, v pase žlutou stuhu. Baňaté rukávce s velkými černými zoubkovanými tacemi, modrou kordulkou a červeným tureckým navázaným šátkem. Na nohou má polovysoké boty. Stojí v zelené trávě, v levé ruce nese kubaňku na víno. Postava je dutá, uvnitř režná se značkou UTO (E 27.465). Zajímavá je figurka ženy oblečené do hradištského kroje, menší, sloužící jako zvonek. Má černou zadní sukni, červenou přední sukni se žlutými květy a se žlutou stuhou, modrou kordulku, baňaté rukávce a červený šátek. Uvnitř je dutá s režným keramickým srdcem zavěšeným na drátku. Na zvonečku je značka UTO (E 19.514).

Komplexní soubor tvoří betlém darovaný Oldřichem Uředníčkem v roce 1942. Pozůstává z chléva, na jehož hnědé střeše je žlutá šesticípá kometa. Na zadní stěně jsou nalepeny hlavy krávy a osla. Uvnitř jsou figurky sv. Josefa v hnědém plášti, P. Marie v karmínově červeném rouše a modrém plášti a Ježíška v jesličkách. Před nimi jsou dvě bílé ovečky. Jednotlivé figurky mají označení UTO (E 19.635).

Z dílny Oldřicha Uředníčka pochází i dvě závěsné plastiky. Sv. Kateřina je oblečena

4. Muzikanti, práce keramika L. Znoje, E 20.533. Foto L. Chvalkovský, 2004.

v tmavočerveném šatě, přes něj má modré roucho. Postava se vznášá v modrých oblacích. Kolem hlavy má žlutou svatozář, v obou rukách svírá bílý meč s hnědou rukojetí. Na zadní straně je značka UTO (E 29.344). Další závěsná Pieta je umístěna na bílém půlkruhovém podstavci. Panna Maria má tmavočervený šat, modrou plenu přes hlavu, na klíně leží Ježíš s modrou rouškou přes bedra. Na zadní straně je opět značka UTO (E 27.463).

Z nové tvorby keramické dílny v Tupesích z místního skanzenu pochází závěsná hlava Krista na kříži (E 25.944).

Z **hrnčířské dílny bratří Vlčků z Buchlovic** získalo Slovácké muzeum v roce 1955 dva figurální předměty. Menší žena s dítětem sedí na hnědé židli, v modré sukni s bílou přední zástěrou a šátkem, v hnědé jupce. Dítě na klíně má žluté kalhoty, bílou zeleně lemovanou košili (E 19.513). Druhým je muž čepující víno ze soudku do zeleného džbánku. Je oblečen do hnědých kalhot, bílé košile se zeleným lemováním, s hnědým kloboukem na hlavě. Sud je postaven na hnědém cihlovém podstavci (E 19.509).

Od neznámého autora pochází ručně modelovaná žena s děvčátkem kolébající dětátko. Žena má zelenou přední sukni, bílé rukávce s vyšíváním, modrou kordulku a navázaný červený turecký šátek. Děvče je prostovlasé a má červené šaty s bílými rukávci. V malované hnědé kolébce leží batole v bílé čepičce, přikryté bílou peřinou s červenými proužky (E 19.939).

Při sběru organizovaném v muzeu v roce 1968 byl získán krojovaný taneční pár z Mistrína, ve stylizovaném jihohyokjovském kroji, postavený na zelenobílém soklu. Jedná se o ručně modelovaný pár, který zřejmě patřil k prvním výrobkům neznámého autora. Děvče má modrou přední zástěru s bílou krajkou na konci, baňaté rukávce a na nich velký bílý límeč s modrými květy. Na hlavě tmavý uvázaný turecký šátek, na nohou vysoké boty *shrnovačky*. Šohaj je v modrých nohavicích, v bílé košili, červené kordulce s dlouhou bílou stuhou na přednici, s černým kloboukem s vonicí, na nohou má vysoké holínky (E 19.643).

Vedle produkce dílen ze Slovácka je v muzejních sbírkách zastoupena i figurální plastika západoslovenských dílen. Předměty byly získány v roce 1930 od sběratele Františka Kretze a byly vyrobeny asi v první polovině 19. století. Z dílny v **Sobotišti** pochází větší závěsné Piety odlité do formy. Postava P. Marie má zelený šat, modré roucho se žlutým lemováním. Na klíně jí leží Ježíš se žlutou rouškou přes bedra. Obě postavy mají na hlavách velkou žlutou korunku. Vnitřní strana Piety je částečně glazovaná (E 24.743).

Druhá P. Maria z Piety je v tmavozeleném šatu, s tmavomodrým rouchem, kolem krku dvě řady střídajících se žlutých a modrých korálků. Na hlavě má velkou žlutou korunu. Na klíně leží Kristus se žlutou rouškou přes bedra, s tmavohnědým vousem a na hlavě žlutou trnovou korunou (E 24.761). Třetí Pieta plnila současně funkci kroupenky. P. Maria má stejné oblečení jako předcházejí. Liší se jen tím, že má na krku řetízek s křížkem a pod ním jsou dvě řady žlutých korálků. Kristus má modré roucho. Oba mají na hlavě velkou žlutou korunu. Před plastikou je upevněna kulatá kroupenka se žlutými svislými proužky. Nad ní je zelená větvička. Kroupenka je uvnitř bíle glazovaná (E 19.128).

Z Bolerázu pochází menší závěsná plastika na zeleném podstavci. P. Maria s Ježíškem je v modrobílém šatu a zeleném rouchu, kolem krku má dvě řady modrých korálků a nad nimi řetízek s křížkem. Na pravé ruce sedí Ježíšek v bílém šatě s modrými květy, přes záda má žlutý plášť. V levé ruce drží modrou zeměkouli. Na hlavě mají oba žluté korunky. Sedí na půlkruhovém podstavci lemovaném fialovým a tmavomodrým proužkem mezi nimi je řada větších žlutých koleček. Na zadní straně je značka B (E 20.202). Druhou soškou je Pieta na zeleném podstavci. P. Maria je v modrobílém šatu se zeleným rouchem a třemi pruhy korálků kolem krku. V náručí drží Krista. Oba mají na hlavě velkou žlutohnědou korunku. Po stranách sochy je menší váza se dvěma uchy s velkým modrým květem na výduti. Pozadí sochy tvoří bílá plocha se žlutými puntíky a modrými květy. Nad hlavou P. Marie je žlutohnědý kříž, pod ním na každé straně velký kulatý otvor (E 24.744).

Stupavská dílna je zastoupena figurkami, který znázorňují život a práci lidí na venkově a jsou od keramického mistra **Ferdiše Kostky**, zakoupené v roce 1998. Jedá se o muže v modrých kalhotách, bílé košili, zelené kordulce. V pravé ruce drží vedle úst dýmku, v levé ruce džbánek. Na hlavě má tvarovanou beranici, pod krkem červený šátek, na nohou vysoké holínky; stojí na kulatém zeleném podstavci (E 29.348). Druhý muž sedí na žlutobílé židli, v modrých nohavicích, modrobílé košili, světle zelené kordulce, pod krkem má uvázanou stuhu. Na hlavě má fialovo bílou beranici s voničkou, na nohou vysoké holínky. Sedí na světle zeleném obdélníkovém podstavci. Na dně je značka ST (E 29.349). Stejně je proveden i taneční pár, umístěný na světle zeleném podstavci, na němž stojí muž ve vysokých botách, tmavomodrých soukenných nohavicích, bílo modré košili, tmavomodré kordulce, pod krkem s bílo modrou stuhou a na hlavě má kulatou beranici s vonicí. Děvče je ve světle žluté zadní sukni, vpředu má tmavomodrou zástěru, bílo modré rukávce, zelenou kordulku, na hlavě červený šátek zavázaný vzadu na uzlu. Na dně je značka ST (E 29.347).

Jedinou plastikou z dílen v **Dobré Vodě** je soška sv. Jana Nepomuckého, který je oblečený v černé sutaně, bílé rochetce, přes ramena má fialový plášť, kolem krku zelenou stolu. Na hlavě černý biret. Stojí na zelenobílém pruhovaném soklu (E 19.510).

Ze Slovenska od neznámého autora pochází poprsí husara z Gemeru. Husar má modrý kabát vpředu s bohatým šňůrováním. Ruce má založeny v bok. Na hlavě má světle hnědou čepici s tmavohnědým štítkem. Stojí na malém kruhovém podstavci (E 17.784).

Mezi plastikami se nachází jeden taneční pár darovaný v roce 1954 Slováckému muzeu

z výstavy Umělecko-průmyslové školy. Na zeleném kruhovém podstavci tančí spolu dvě děvčata. Jedna má modrou sukni s bílou halenkou a zeleným šátkem, druhá růžovou sukni s růžovou halenkou a učesaná na dva copy (E 19.625). Většího formátu je darovaný komplex z výše uvedené výstavy nazvaný *Tanec s dožínkovým věncem*. Na zeleném kruhovém podstavci tančí tři krojované páry s velkým věncem. Děvčata mají zelenou, modrou a červenou sukni, chlapci bílé třaslavice. Věncem ze žlutého, modrého a červeného kvítí je doplněný zelenou, červenou a modrou stuhou (E 19.161). Zvířecí figurální plastiku prezentuje z dané výstavy i plastika hnědé veverky se žlutým oříškem ve větvích stromu (E 19.515).

Lidoví hrnčíři a kamnáři ještě ve druhé polovině 19. století a na počátku 20. století vyráběli kamnové kachle a z nich stavěli kamna ve vesnických interiérech. Součástí lidových kamen se stal dekorativní nástavec, umístěný na vrcholku kamen, nejčastěji jej tvořily zvířecí plastiky. Od konce 19. století do třicátých let 20. století ztrácí svůj význam velká kachlová kamna, která jsou v interiérech nahrazována novými topnými tělesy. Jen nahodile se zachovaly jednotlivé kachle a dekorativní vrcholové nástavce – plastiky. Ve sbírce Slovákckého muzea se nachází ležící lev, sedící orel, beránci, psi a kočky. Zhotovování kachlí i plastik bylo stejné jako u hrnčiny. Kachle byly vytlačovány do hliněných forem, které si kamnáři sami udělali. Pozdější formy byly sádrové. Plastiky zůstávaly ponejvíce duté, bez dna, avšak u některých, třeba u orlů, se objevovalo i dno. Zvířata jsou buď jednobarevně glazována (zeleně, hnědě, bíle) a nebo světlý engobovaný podklad je pokryt stříkaným nebo tupovaným dekorem, v modrém, zeleném či hnědofialovém odstínu. Zpravidla ve stejném tónu byly vyznačené určité tělesné detaily jako oči, ústa, uši, nohy, drápy, srst, peří apod. V muzeu se nachází plastika ležícího bílého lva s hnědofialovým stříkaným dekorem (E 19.898) a sedící bílý lev s hnědozeleným stříkaným dekorem od Albína Žitného z Halenkovic (E 19.591). Dále jsou zde tři orli – dva zeleně glazovaní (E 17.687, E 6844) a stejný v hnědém provedení (E 17.686). Dvěma zajímavými exponáty jsou ležící beránek (E 6852) a sousoší ležícího beránka s ovečkou v trávě na malém podstavci (E 19.596). Plastiky koček jsou v depozitáři keramiky dvě, jedna hnědě glazovaná (E 19.587), druhá režná (E 20.510). Jedním kusem je zastoupena bílá holubice se zeleným stříkaným vzorem soustředěným do tří pásů (E 29.306).

Vedle zoomorfních plastik, které byly součástí kachlových kamen, se nachází ve fondu čtyři výklenkové *kapličkové* kachle zdobené figurálním reliéfem s náboženským motivem. Obvykle bývaly vloženy do průčelní kamnové stěny. V muzeu jsou tři kachle s plasticky strukturovanou Pietou, zeleně glazované. V horní části po obou stranách Piet jsou vždy vějířky a kolem hlavy svatozář (E 17.593, E 19.592, E 17.847). Kachle s reliéfem sv. Jana Nepomuckého je obdélníkového tvaru, uprostřed výklenku s rytou datací 1847 (E 26.733).

Kromě figurálních plastik z hrnčiny je v muzeu i sedm dalších drobných zoomorfních figurek, které sloužily jako dětské hračky nebo písťalky. Drobné slepičky prezentuje jedna bílá v zelené trávě (E 26.667), druhá jenom režná (E 28.475). Třetí sedí v zeleném koši kolem kvočna se dvěma žlutými kuřátky (E 26.663), čtvrté kuřátko je žluté s červenou hlavičkou na červeném podstavci (E 19.577). Králíčky jsou zastoupeni třemi figurkami. Jeden hnědý sedí v zelené trávě (E 26.665), druhý je žlutý (E 19.629) a třetí bíločerný (E 26.664). Často byli součástí betlémů.

Anonymní je plastika čarodějnice s černou kočkou na rameni. Je oblečena do fialové sukně, červené haleny, na hlavě má konickou žlutou čepici s modrým okrajem, s velkou hvězdou uprostřed, s růžovým vlnitým okrajem. Opírá se o zelenobílou tyč na zeleném podstavci (E 19.900). Mezi neurčené plastiky lze zařadit i dva kohoutky (E 20.535, E 20.536) a hliněnou plastiku Ježíše na smrtelném loži. Tělo Ježíše je bílé se zelenou rouškou kolem beder (E 19.153).

K zajímavým exponátům patří plastiky akademické sochařky **Idy Vaculkové**, která ve svých sochařských prvotinách vycházela z lidových motivů. Patří k nim postava sedící ženy držící v náručí dvě vázy. Plastika je světle a tmavě modře glazovaná (E 17.843), signovaná Ida. Zoomorfní typy zastupuje plastika krávy (E 17.733, 17.794) a dvou tančících myši

5. Výklenkový kamnový kachel s reliéfem Piety, E 19.592, Lipov. Foto L. Chvalkovský.

(E 17.735). Z tvorby Vladislava Vaculky pochází figurka muže (E 19.083) a ženy (E 19.199) ve formě svícnu.

Nejen z hrčiny, ale i z majoliky byly vyráběny zoomorfní figurky, u většiny z nich neznáme autora ani dílnu. Dva majolikové ptáčci sloužili jako pískalky. Jeden je bílý, na čelní straně má žlutozelený květ s modrými listy, po stranách křídla z červeného, modrého a žlutého puntíku, je na vyšším kulatém podstavci. V horní části ocasu má otvor na pískání (E 18.954). Druhý majolikový je bílý se žlutými, zelenými a červenými puntíky po těle a žlutými křídly, konec ocasu má červený s otvorem na pískání (E 18.955). Krémová holubička s hnědým dekorem po celém těle má otvor pro pískání v horní části těla (E 19.631). Z dílny Ferdiše Kostky ze Stupavy pochází ležící modrobílý pes se žlutou kostí v zubech (E 29.355). Zajímavý je majolikový bílý koníček s modrým čárkovaním na hřívě a ocase (E 19.023). Ze slovenské dílny v Holiči pochází závěsná plastika hnědobílého koně v poskoku (E 19.516). Z tvorby ÚLUV se ve fondu muzea nachází jen jediná figurka bílé slepičky (E 6.885).

Ze sádry je zhotoven sedící černo-žlutý pes (E 19.628) a ležící žluto-černá kočka, doplněna hnědými fleky po těle (E 17.798). Z porcelánu je ve sbírkách muzea jen jedna modrá ryba sloužící jako popelník (E 19.578).

Samostatnou skupinu ve sbírkách tvoří 12 **keramických obrázků**. Pochází ze západo-slovenských dílen z první poloviny 19. a začátku 20. století a patří k prvním evidovaným sbírkovým předmětům v přírůstkové knize keramiky. Většina je ze sbírek Františka Kretze. V dílně v **Sobotišti** byl vyroben velký obdélníkový obrázek se žlutým rámem, v němž je zelený kostelík a nad ním stojí sv. Alžběta s postavou nemocného. Pod postavami je nápis SVATÁ ALŽBĚTA (E 24.750). Další dva menší keramické obrázky z 18. století znázorňují krácejícího muže v kroji (E 24.738) a ženu s košíkem (E 24.737). Ze stupavské dílny po-

chází obrázek sv. Josefa s Ježíškem a ratolestí v pravé ruce, ve fialovém rámu. Po jeho obou jsou stranách iniciála IK, pod I je datace 1811 a pod K je text DECEBR 21 (E 24.751). Zajímavým motivem na čtvercovém obrázku je smrt sv. Josefa ležícího na smrtelné posteli se svíčkou v ruce, vedle postele stojí P. Maria a sv. Jan. Nad nimi je Duch svatý v podobě holubice. Pod postelí je stolařské náčiní (E 19.145). Z **Bolerázu** pochází obraz sv. Cyrila a Metoděje v plastickém keramickém rámu ze zelených větviček, se dvěma červenými tulipány a čtyřmi modrými květy. Nad nimi v oblouku je nápis SVATI CYRIL A METHODEJ (E 19.146). Velký obdélníkový reliéf je s motivem sv. Jiří na koni, který kopím v ruce zabíjí draka. Postava je v modrém šatu se žlutým límcem, kůň je bílý, drak je v zelené barvě, stejně jako pozadí. Výjev je posazen do žlutého oblouku. Plastický obrázek byl vyroben v **Modre** (E 19.152). Ze stejné dílny pochází i menší plastický obrázek obdélníkového typu, se stejným reliéfním výjevem sv. Jiří ubíjejícího draka. Světec je v zeleném oblečení, drak opět zelený, sedlo a oštěp má žlutý, plášť sv. Jiří je červený s bílými tečkami. Pozadí bílé se zelenými větvičkami a s modrými květy, rám je zabarven žlutě (E 24.963).

Součástí výzdoby interiérů byly i malé oválné **obrázky s náboženskými motivy**. Zastupují je obrázek sv. Jana Nepomuckého v kněžském rouchu a pod ním nápis S. JANN. Nad postavou je zelená větvička s modrou stuhou (E 24.771). Větší ovál s reliéfem Panny Marie s Ježíškem je v modré barvě a pochází se Stupavy. Na zadní straně je datován 1890 a signován I. ST. K. – Jan Kostka Stupava (E 24.845). Z Velkých Levár pochází plastický obrázek P. Marie s Ježíškem. Ta má zelené roucho se žlutým pláštěm, Ježíšek je bílý, kolem hlavy obou postav svítí žlutá svatozář. Po stranách je datace 1830 (E 19.143). Dílnu v Košolné prezentuje obrázek P. Marie s Ježíškem. P. Maria je v modrém rouchu se žlutým pláštěm, Ježíšek je bílý. Pod postavami se vznášá modrý oblak; obrázek je v zeleném rámování (E 19.144).

V selských domácnostech byly důležitým doplňkem svatých koutů obvykle instalovaných na kostnu i **porcelánové sošky**. Nejčastěji se mezi nimi nacházely sošky P. Marie. V muzeu je v keramickém fondu celkem 20 kusů. Tři z nich jsou Panny Marie Lurdské, bílé se sepnutými rukama, s modrou stuhou v pase a růžencem na levé ruce. Stojí na kulatém nebo hranatém podstavci, na kterém je nápis N(otre) D(dame) de Lourdes (E 25.029, E 26.217, E 27.499). Další soškou je bolestná P. Maria střední velikosti, v bílém rouchu, se zlatým lemováním, s plenou na hlavě, červeným srdcem na prsou (E 27.920). Panna Maria s Ježíškem v náručí, v bílém oděvu, oba se zlatými korunkami na hlavách, stojí na modrém kulatém podstavci (E 25.027). Ojedinelá je Panna Marie Immaculata, prostovlasá, v bílém šatu (E 25.026) a dvě menší sošky P. Marie se složenými rukama, stojící na hnědém podstavci (E 25.024, E 25.025). Jediný kus figurální plastiky – P. Marie s Ježíškem je zajímavý tím, že korunku má jenom P. Maria (E 28.451). Postava Pražského Jezulátka je střední velikosti, ve zlatém rouchu, s korunkou a modrou zeměkoulí v ruce. Pod ním je nápis IHS (E 24.488). Soška sv. Josefa s Ježíškem na pravé ruce, v levé ruce držící zelenou ratolest je na kulatém podstavci (E 27.921). Jedním kusem je zastoupena soška sv. Antonína s Ježíškem a bílou lilí v pravé ruce, střední velikosti, umístěná na bílém kulatém podstavci. Antonín má hnědé roucho, Ježíšek je bílý s modrou knížkou v ruce (E 25.028). Menší jsou i dva bílí klečící andělíčky se zlatými rozepjatými křídly, se sepnutými rukama (E 25.022 a E 25.023). Stejně velcí dva andělíčky jsou v modrém šatu, v pokleku, s rozepjatými žltorůžovými křídly, sepnutými rukama (E 26.680, E 26.681). Ojedinelým kusem je svícen na vyšším kulatém podstavci sestavený ze dvou andělků, kteří na svých ramenech drží dalšího a ten ve zvednutých rukou drží nádobu – svícen. Postava je žlutá se zlatými girlandami (E 19.100).

V depozitáři jsou uloženy i dvě Panny Marie a Ježíš střední velikosti z foukaného skla (E 20.205, E 20.204, E 20.208). Jedním kusem je zastoupena P. Maria vyrobená ze sádry (E 27.919). Celkový počet keramických předmětů nás přesvědčil o tom, že tomuto okruhu předmětů nebyla věnována z hlediska sběratelů ani výrobců velká pozornost.

Ve Slováckém muzeu se nachází celkem 32 figurálních plastik a plastik se zoomorfními

motivy. Z toho je 76 figurálních a 56 ostatních. Nejstarší keramické plastiky byly do sbírek Slovákého muzea získány ve třicátých letech jako součást zakoupené sbírky Stanislava Lolka a národopisného sběratele Františka Kretze a v dalších letech jednotlivými nákupy či dary.

Vzhledem k celkovému počtu keramiky zastoupené v našich depozitářích jedná se o velmi malé procento. Hlavním důvodem menší produkce oproti jiným keramickým výrobkům bylo zřejmě to, že výroba těchto plastik byla spíše jenom doplňkovou nikoliv nosnou tvorbou, a proto také v produkci dílen tvořila malou část výroby. Zřejmě i to je důvodem proč se figurálních plastik zachovalo tak málo.

Literatura:

- B a t ů š k o v á, L.: *Heřman Landsfeld jubilující*. Malovaný kraj, r. 5, č. 7, 1969 s. 7–8.
J a n č á ř, J.: *Lidová keramika na Slovácku od počátku 20. století*. ČL 52, 1965, s. 25–33.
J u r a č k o v á, S.: *Tupeská fajáns*. Slovácko XXVIII, 1986, s. 47–61.
In memoriam L. Siegla. Umění a řemesla 1957, IV, s. 185–186.
L a n d s f e l d, H.: *Stavíme lidové betlémy*. Uprkův kraj III, 1944, č. 11–12, s. 18 – 22.
L a n d s f e l d, H.: *Z historie džbánkářství na Slovácku*. ČL, 1950, s. 133–137.
L a n d s f e l d, H.: *Džbánkářské hliněné hračky*. Věci a lidé, 1954, s. 193–206.
L o p r a i s, T.: *Žitný Albín, lidový keramik*. Uprkův kraj II., č. 10–11, 1943, s. 18–22.
K a l i n o v á, A.: *Poznámky k lidové kamnářské plastice z moravského území*. Folia ethnographica 21, 1987, s. 63–73.
O r e l, J.: *Keramika Ladislava Znoje*. Od Hradské cesty, 1962–64, s. 74.
P a j e r, J.: *Kouzlo keramika*. (Vzpomínka na Heřmana Landfelda). NA, r. 21, č.4, 1984, s. 237–246.

PhDr. Marie Náplavová (n. 1943), odborná pracovnice Slovákého muzea v Uherském Hradišti. V průběhu svého působení v muzeu se zaměřovala na zpracování etnografických sbírek, především lidové keramiky.

Small Ceramic Figurial Sculptures in the Museum of Moravian Slovakia Collections

A b s t r a c t

The Museum of Moravian Slovakia in Uherské Hradiště owns besides the common utility and decorative ceramic pottery also a collection of small majolica and potter figures originating from Moravian Slovakia and West Slovakia workshops. Most items come from Heřman Lansfeld's workshop in Strážnice. They are either separate figures of men and women in Strážnice costumes, or various items of Bethlehem creche scenes.

The Stancl's pottery workshop contributed with a several couples in Mařatice costumes. Tupesy workshops are represented mostly by figures related to religion – Virgin Maries with infants, Pietas or Virgin Mary shaped candlesticks. The Slovakian figures come mainly from the Stupava workshop. They are mostly "genre scenes" – such as a costumed man with a pipe or a dancing couple.

Some of the small figures were made by potters. The most notable ones are individual figures of musicians with their instruments, with green or brown glazing, made by Uherské Hradiště potter Ladislav Znoj.

The figures made by Albín Žitný's workshop in Halenkovice form a special part of the figure collection. They represent men and women in costumes and saints, such as Virgin Mary or Jesus Christ. The individual workshops were quite productive and the Museum of Moravian Slovakia keeps only representative specimens of their output.

Kleine keramische Figuralplastiken in den Sammlungen des Museums der Mährischen Slowakei

Zusammenfassung

Das Museum der Mährischen Slowakei in Uherské Hradiště besitzt neben üblichen Gegenständen der Gebrauchs- und Dekorationskeramik auch kleine Mayolik- und Tonfigürchen, die aus den mährisch-slowakischen und westslowakischen Werkstätten stammen. Die meisten Gegenstände kommen aus der Werkstatt von Heřman Landsfed aus Strážnice. Es handelt sich um einzelne Frauen- und Männerfigürchen in der Strážnice-Tracht oder um Figürchen als Bestandteil der Weihnachtskrippe.

Aus der Stancls keramischen Werkstatt stammen einige in Mařatice-Trachten gekleidete Paare. Die Werkstätten aus Tupesy präsentieren vor allem Gestalten mit religiösen Motiven – Jungfrau Maria mit Kind, Pietäten, einen Leuchter in Form von der Jungfrau Maria. Slowakischer Herkunft sind Figürchen aus der keramischen Werkstatt in Stupava. Die Themen dieser Werke wurden aus dem Leben gegriffen: Mann in Tracht mit Pfeife, Tanzpaar.

Von Tonwaren sind in der Museensammlung kleine Plastiken untergebracht: Musikanten mit Musikinstrumenten oder gesamte Kapellen. Die grün oder braun glasierten Figürchen wurden von dem Keramiker Ladislav Znoj aus Uherské Hradiště hergestellt.

Eine einzigartige Kollektion bilden die Plastiken aus der Werkstatt von Albín Žitný aus Halenkovice. Die Plastiken stellen Männer und Frauen in den hanakischen Trachten und die Heiligen – Jungfrau Maria und Jesus Kristus dar. Obwohl die Produktion einzelner Werkstätten reichhaltig war, ist in den Sammlungen des Museums der Mährischen Slowakei nur in geringer Teil der Erzeugnisse untergebracht, die eine Übersicht über das gesamte Sortiment der Werkstätten bringen sollten.